

สังคมชุมชนวัดยุค New Normal Temple Community Society in the New Normal Era

มะลิ ทิพย์ประจง¹, พระครูวิโชติสิขกกิจ², พระสมคิด นาสิโล (สุขนิล)³

Mali Thipprajong¹, Phrakru Wichotisikkhakit², Phra Somkid Natsilo (Suknil)³

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Phetchaburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2,3}

Corresponding author, e-mail: thipprajongmali@gmail.com¹

บทคัดย่อ

การอยู่ร่วมกันของประชาชน ในสมัยอดีตถือได้ว่าเป็นการอยู่ตามที่ดินหรือว่าพื้นที่ของตัวเองเป็นหลักสำคัญยังไม่มีมีการตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับหรือกติการ่วมกัน ส่วนหนึ่งก็มาจากที่ประชาชนยังมีจำนวนไม่มากและการใช้ชีวิตก็ยังเป็นวิถีแบบดั้งเดิม คือ การประกอบอาชีพที่ตนเองถนัดและมีความชอบ การดำเนินชีวิตก็จะเป็นเหมือนว่ามีอะไรก็จะนำมาแบ่งปันให้กันและกันอยู่เนื่องไม่มีการซื้อขายหรือคิดเป็นมูลค่า แต่พอการเปลี่ยนของสังคมที่มีการแข่งขันก็นำมาซึ่งการเห็นสร้างเป็นรายได้และมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น สังคมชุมชนพึ่งในยุคปัจจุบันจึงจะเห็นได้ไม่มากนักที่เป็นสังคม ชุมชน ใช้การดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาซึ่งกันและกันให้ได้เห็นมากเท่าที่ควรส่วนหนึ่งก็มาจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ชุมชนและการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ต้องการสร้างฐานะให้กับตัวเองและครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ เปรียบเสมือนว่าการที่สังคมเปลี่ยนแปลงก็มาจากสาเหตุต่างๆ มากมาย เช่น การเข้าไปบริหารจัดการของภาครัฐ และการอพยพของประชาชนจากถิ่นต่างๆ เข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นและความเชื่อการใช้ชีวิตที่มีความมุ่งหาเงินมากกว่าหาความเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: สังคม, ชุมชน, วัด New Normal

Abstract

Coexistence of people in the past it could be considered that living on the land or owning your own area was an important principle. There were no rules set yet. Regulations or common rules Part of this comes from the fact that the population is still small and life is still in the traditional way. That is, having an occupation that you are good at and have a passion for, your lifestyle will be as if you have something to share with each other because there is no trading or accounting for value. But with the change of society with competition, it has led to increased income and value. Therefore, in the current era, there are not many communities that use a dependent lifestyle. to see each other as much as they should, partly from the changing conditions of society The community and lifestyle of people who want to create a status for themselves and their families is important. It is as if social change comes from many different causes, such as the administration of the government sector. And the migration of people from various places to live there increased

and beliefs Living a life focused on making money rather than finding generosity for each other.

Keywords: Society, community, temple New Normal era.

บทนำ

การอยู่ร่วมกันของประชาชน ในสมัยอดีตถือได้ว่าเป็นการอยู่ตามที่ดินหรือว่าพื้นที่ของตัวเองเป็นหลักสำคัญยังไม่มี การตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับหรือกติการ่วมกัน ส่วนหนึ่งก็มาจากที่ประชาชนยังมีจำนวนไม่มากและการใช้ชีวิตก็ยังเป็นวิถีแบบดั้งเดิม คือ การประกอบอาชีพที่ตนเองถนัดและมีความชอบ การดำเนินชีวิตก็จะเป็นเหมือนว่ามีอะไรก็จะนำมาแบ่งปันให้กันและกันอยู่เนื่องไม่มีการซื้อขายหรือคิดเป็นมูลค่า แต่พอการเปลี่ยนของสังคมที่มีการแข่งขันก็นำมาซึ่งการเห็นสร้างเป็นรายได้และมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น สังคมชุมชนพึงในยุคปัจจุบันจึงจะเห็นได้ไม่มากนักที่เป็นสังคม ชุมชน ใช้การดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาซึ่งกันและกันให้ได้เห็นมากเท่าที่ควรส่วนหนึ่งก็มาจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ชุมชนและการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ต้องการสร้างฐานะให้กับตัวเองและครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ เปรียบเสมือนว่าการที่สังคมเปลี่ยนแปลงก็มาจากสาเหตุต่างๆ มากมาย เช่น การเข้าไปบริหารจัดการของภาครัฐ และการอพยพของประชาชนจากถิ่นต่างๆ เข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นและความเชื่อการใช้ชีวิตที่มีความมุ่งหาเงินมากกว่าหาความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน การพึ่งตนเองในระดับบุคคลที่มีความสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะความพยายามพึ่งตนเองในระดับต่างๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความพยายามพึ่งตนเอง การประเมินความพยายามพึ่งตนเองในระดับบุคคลประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ ความมีจิตใจในการ พึ่งตนเอง (Psychologically Self-reliance Spirit) มีความสามารถทางการเมือง (Political Capacity) และความสามารถทางเศรษฐกิจ (Economic Capacity) สุพรรณิ ไชยอำพร (2529) แนวคิดการพึ่งตนเอง (Self-reliance) ถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนที่มี ประสิทธิภาพ ทั้งนี้แนวคิดการพึ่งตนเองได้รับการกำหนดเป็นวาทกรรมของการพัฒนาชุมชนและ ยังมีความสัมพันธ์กับแนวคิดการช่วยเหลือตนเอง (Self-help) การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual-help) และการพัฒนาชนบทด้วยแนวคิดการพึ่งตนเองให้ความสำคัญต่อการที่ประชาชนสามารถริเริ่มหรือพัฒนาการใช้ ทรัพยากรของท้องถิ่นด้วยตัวของตัวเอง อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดการพึ่งตนเองได้รับการยอมรับเป็น อย่างมากในฐานะที่เป็นกลวิธีใหม่ต่อการพัฒนาชุมชน ในการพัฒนาชุมชนของประเทศแถบแอฟริกา ที่เห็นว่าแนวคิดการพึ่งตนเองมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในฐานะทำให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่การมีชีวิต ที่ดีกว่า (Fonchingong and Fonjong, 2002: 84) และการพึ่งตนเองได้ของชุมชนยังช่วยแบ่งเบา ภาระของรัฐบาล ความสามารถในการพึ่งตนเอง ของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีความเป็นอิสระที่จะกำหนดทางเลือกในการจัดการกับปัญหาและดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่หวังพึ่งภายนอก ทั้งนี้ยังมีมุมมองว่าการพึ่ง ตนเองของชุมชนนั้น ชุมชนจะต้องมีอำนาจในการต่อรองเพื่อให้เป็นไปตามเจตจำนงค์ของชุมชน และ สามารถระดมทุนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อชุมชนด้วย นภาพรณ์ หะวานนท์ และคณะ (2550: 36) ได้กล่าวถึงการพึ่งตนเองได้ 5 ด้าน ดังนี้

1. พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self Reliance)
2. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (Economic Self Reliance)
3. พึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (Technological Self Reliance)
4. พึ่งตนเองได้ทางสังคมและวัฒนธรรม (Social-culture Self Reliance)
5. พึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (Psychological Self Reliance)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534) กล่าวถึงเงื่อนไขของการพึ่งตนเองให้ประสบความสำเร็จ 6 ประการ คือ

1. การพัฒนาแบบกลุ่ม (Collective) ที่ต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีสมาชิก ในการทำกิจกรรม
2. มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Aid) เป็นจิตสำนึกทาง ประวัติศาสตร์ ของชุมชนร่วมกัน และมีความสัมพันธ์กับการเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy)
3. เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของหมู่บ้านและการกำหนดชะตากรรมของตนเองได้
4. มีการผลิตซ้ำจิตสำนึกและมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป
5. มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้สามารถต่อรองกับองค์กรภายนอก
6. มีการประสานทางวัฒนธรรมกับกลุ่มอื่นๆ ดังนั้น การพึ่งพาตนเองของชุมชน คือ การพึ่ง ตนเองของประชาชนตามศักยภาพหรือพลัง ความสามารถที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งศักยภาพของคน ทรัพยากร และสิ่งต่างๆ ให้ประชาชนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง

แนวคิดเรื่องชุมชนเข้มแข็ง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า การ ที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการ เรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน แล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการ พัฒนา ขึ้นทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอก ชุมชน ที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยอาจเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชมรม สหกรณ์องค์กรชาวบ้าน เครือข่าย หรืออื่นๆ ที่มีความหมายแสดงถึงความร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทร ต่อชุมชนอื่นๆ ในสังคมด้วย และคณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา วิฤต คณะอนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบกรอบองค์ ประกอบลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ ดังนี้

- 1) สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง และชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
- 2) สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะ ร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
- 3) มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อน โดยผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้แก่มวลสมาชิกทั้งหมด เข้ามามีส่วนร่วม มีความโปร่งใสและ สามารถตรวจสอบได้
- 4) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมิน สถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจดำเนินงานติดตามผลการแก้ไขปัญหา และพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน
- 5) สมาชิกของชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วม ในกระบวนการของชุมชน
- 6) มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาในทุกๆ ด้านที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อ สมาชิกชุมชนทุกคน และหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
- 7) การพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งพาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไปและ
- 8) มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน / ชุมชนอื่น ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2529) ได้ให้ความหมายขององค์กรชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า หมายถึง องค์กรที่มีความสามารถในการวางแผนงาน โครงการบริหารจัดการงบประมาณ และสามารถพัฒนา ศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้น

เรื่อยๆ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่และที่จะมีขึ้นในอนาคตรวมทั้งสามารถ เฝ้ายกับสภาวะวิกฤติต่างๆ ได้ดีและสามารถส่งเสริมให้ประชาชนอยู่อย่างมีความสุข ธาดา วรรณปิยะกุล (2544: 7) ได้ให้ความหมายขององค์ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะ ของการรวมเอาประสบการณ์และแนวคิดต่างๆ มาเพื่อใช้ในการนำไปสู่ภาคปฏิบัติโดยมีองค์ประกอบ สำคัญ คือ

- 1) อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วมกัน
- 2) การจัดการองค์กรและการบริหารจัดการ
- 3) การ มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
- 4) ทุน
- 5) เครือข่ายความร่วมมือ
- 6) สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง และ
- 7) เกิดการยอมรับจากภายนอก (ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2543: 62)

การที่ชุมชนจะเข้มแข็ง จนถึงขั้นเป็นแกนนำของสังคมได้นั้น จะต้องเป็นชุมชน ที่พึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้และต้องเป็นการอาศัยแนวทางเศรษฐกิจชุมชนแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นวิถี เศรษฐกิจที่ชาวบ้านพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองภายในชุมชนเป็นหลัก (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548)

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในพื้นที่ หรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และกันอยู่ภายใต้กฎระเบียบ กฎเกณฑ์เดียวกัน ดังนั้นชุมชนจึงมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. คน (People) คนเป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชน หากปราศจากคนเสียแล้วจะเป็นชุมชนไม่ได้
2. ความสนใจร่วมกัน (Common Interest) คนที่อยู่ในชุมชนนั้นจะต้องมีความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และความสนใจดังกล่าวเป็นผลมาจากการอยู่ร่วมกันในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน
3. อาณาบริเวณ (Area) คนและสถานที่เกือบจะแยกกันไม่ได้ ต่างก็เป็นส่วนประกอบสำคัญและมีสัมพันธ์กันมีคนที่ต้องมีสถานที่ แต่การจะกำหนดขอบเขต และขนาดของสถานที่ของชุมชนหนึ่งๆ เป็นเรื่องยาก
4. ปะทะสังสรรค์ต่อกัน (Interaction) เมื่อมีคนมาอยู่ร่วมชุมชนเดียวกัน แต่ละคนต้องจะมีการติดต่อแลกเปลี่ยนและปฏิบัติต่อกัน
5. ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) ความสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งที่ผูกพันให้สมาชิกอยู่ร่วมกันในชุมชนนั้น
6. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี (Cultural Traditions) ตลอดจนแบบแผนของการดำเนินชีวิตในชุมชน (Pattern of Community Life) ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึง และเป็นรูปแบบเดียวกัน

องค์ประกอบของชุมชน

1. องค์ประกอบด้านมนุษย์เป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในชุมชน จากวิวัฒนาการของมนุษย์ เป็นต้นมาจนถึงวันนี้ มนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือนอกจากจำเป็นต้องรวมกันเป็นกลุ่ม สรุปได้ว่า ในทุกชุมชนไม่มีใครเลยถูกทอดทิ้งอยู่คนเดียว โดยไม่มีการไปมาหาสู่ติดต่อกับบุคคลอื่นในชุมชนนั้น
2. องค์ประกอบด้านที่สิ่งมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นสิ่งที่มนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้น มีหลากหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมและได้นำไปใช้ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก

หรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น วิทยุ โทรศัพท์ ตู้เย็น พัดลม อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องทุนแรง รถยนต์ นอกจากสิ่งที่เป็นวัตถุแล้ว มนุษย์ยังสร้างแนวความคิด ปรัชญา ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งนั้น องค์ประกอบเหล่านี้แตกต่างกันไป ในแต่ละชุมชนซึ่งมีสภาพและระดับต่างกัน

3. องค์ประกอบด้านสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาหมายรวมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับพืช สัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ซึ่งทุกชุมชนจะมีสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นส่วนประกอบอยู่ทั้งนั้น สิ่งต่างๆ แต่ละชนิดในชุมชนที่ธรรมชาติสร้างขึ้น จะมีความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วทั้ง 2 ประเภท เช่น สภาพอากาศที่แห้งแล้งจะทำให้ดินแตกระแหง และไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเจริญเติบโตของพืชผลทั้งหลาย เป็นต้นองค์ประกอบของชุมชนทั้ง 3 ประการ จะมีความสัมพันธ์ และมีการปฏิบัติต่อกันองค์ประกอบที่อยู่ภายในชุมชนหนึ่งๆ เริ่มจากองค์ประกอบด้านมนุษย์ นอกจากจะมีความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อกันแล้ว ยังจะต้องไปมีความสัมพันธ์ต่อสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นด้วย เช่น มนุษย์ร่วมมือกันไปช่วยกันตัดไม้ในป่า แล้วนำมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ลักษณะของชุมชน ชนบทและชุมชนเมือง ได้มีการจัดแบ่งประเภทของชุมชน ออกเป็นเป็นประเภทต่างๆ โดยใช้หลักเกณฑ์ในการแบ่งแตกต่างกันออกไป เช่น แบ่งตามจำนวนพลเมือง แบ่งตามหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ แบ่งตามความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ แบ่งตามลักษณะพิเศษของประชาชน แบ่งตามลักษณะด้านนิเวศวิทยา แบ่งตามกิจกรรมทางสังคม แบ่งตามหน่วยการปกครองและแบ่งตามลักษณะของคนในชุมชน เป็นต้น

1. ชุมชนชนบท (Rural Community) ชุมชนชนบท เป็นบริเวณที่ผู้คนอาศัยอยู่กันตามภูมิประเทศที่อยู่นอกเขตเมืองโดยมีบ้านเรือน กระจัดกระจายทั่วไป และรวมกันอยู่เป็นหมู่ ซึ่งใช้เป็นศูนย์กลางในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน โดยคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้ เมื่อกล่าวถึงชุมชนชนบทจึงเป็นที่เข้าใจตรงกันว่า เป็นชุมชนที่อยู่ในบริเวณของตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องที่หน่วยหนึ่งของรัฐบาล

2. ชุมชนเมือง (Urban Community) ชุมชนเมือง หมายถึง อาณาบริเวณที่มีประชากรอยู่ร่วมกันจำนวนหนึ่ง และต้องมีความหนาแน่นมากพอสมควร เป็นบริเวณที่มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่นอยู่ในเขตการปกครองแบบใดแบบหนึ่ง ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน มีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป มีความเจริญเป็นศูนย์กลางต่างๆ และรวมทั้งความเสื่อมโทรมต่างๆ อยู่ด้วย เช่น สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น

สรุป

สังคม ชุมชน พึ่งพา ต้องอาศัยหลักการพึ่งตนเอง หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริตเห็นประโยชน์ส่วนร่วมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้ และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น (<https://kalasin.cdd.go.th> > services>หลักการพึ่งตนเอง) สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การแบ่งปันและการเอื้อเฟื้อให้กันและของสังคมในยุคปัจจุบันก็ส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างมีสันติสุข เพราะถึงแม้โลกจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรแต่วิถีชีวิตของสังคมไทยก็ยังคงมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างดีเสมอมา จะเห็นได้ว่าเมื่อสังคมใดมีปัญหาหรือประสบภาวะเดือดร้อนประชาชนในสังคมที่มีฐานะที่จะเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ก็จะเข้าไปช่วยเหลืออย่างเต็มกำลัง ดังนั้น สังคมดีก็ต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกภาคส่วนทั้งคนรวยคนจนคนที่มียศถาบรรดาศักดิ์และไม่มียศถาบรรดาศักดิ์ที่ต้องหันหน้าเข้าไปช่วยเหลือกัน เพราะสังคม ชุมชน พังพา คือสังคมที่มีความเห็นอกเห็นใจกันไม่ว่าจะเกิดสถานการณ์อะไรขึ้นก็ตามสังคมคือ ผู้ที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ชุมชน ดีถ้ามีสังคมที่รู้สภาพปัญหาและเข้าใจปัญหาแบบพังพาซึ่งกันอยู่เนื่อง สังคมนั้นก็จะเกิดมีแต่ความรักสามัคคีอยู่ตลอดไป สังคมดี ชุมชนดี พังพากันได้ ก็ต้องอาศัยประชาชนทุกภาคส่วนเข้าไปร่วมคิดร่วมทำร่วม แก้ปัญหา ช่วยเหลือกันและกันอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคการปรับตัวเป็นการศึกษาหลักการที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 เพื่อเตรียมเผชิญกับวิกฤตการณ์นี้อย่างมีสติและรู้เท่าทันตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเชิงประยุกต์ใน 2 เรื่อง ดังต่อไปนี้

(1) ธรรมมีอุปการะมาก: ความไม่ประมาทเลินเล่อ ธรรมมีอุปการะมาก หมายถึง หลักธรรมที่สามารถใช้ได้กับการทำดีทุกเรื่อง มี 2 ประการ คือ สติ หมายถึง การระลึกได้ นึกได้ สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ชัด ความตระหนัก ความเข้าใจชัด ตามความจริง (อง.ทก. (ไทย) 20/390-393/46). เราจะต้องเรียนรู้เพื่อนำหลักธรรมข้อนี้มาใช้เป็น แนวทางปฏิบัติต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 เชิงประยุกต์ ดังต่อไปนี้

1.1 สติการระลึกได้อยู่เสมอว่า ขณะนี้ไวรัสโควิด -19 กำลังแพร่ระบาดอยู่ ยอมรับอย่างมีสติไม่ตระหนกใจจนเกินเหตุ จนทำอะไรไม่ถูกหรือไม่สามารถตั้งรับกับภัยที่เกิดขึ้นได้ ต้องมีสติอยู่เสมอ ไม่ประมาทศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับไวรัสโควิด-19 ในทุกด้าน เพื่อนำมาใช้ป้องกันตัว และ เตรียมเผชิญภัยจากไวรัสนี้อย่างชาญฉลาด เช่น ใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อจำเป็นต้องออกจากบ้าน เป็นต้น

1.2 สัมปชัญญะ ตระหนักรู้ถึงพิษภัยของไวรัสโควิด-19 โดยไม่ประมาท แม้ภัยนี้ จะยังมาไม่ถึงตัวหาทางป้องกันอย่างรู้เท่าทัน เช่น ทำความสะอาดร่างกายเมื่อกลับเข้าบ้าน และล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนรับประทานอาหาร เป็นต้น ปัญหาที่เราพบอยู่ในขณะนี้ ก็คือยังคงมีคนบางส่วนไม่ใส่ใจถึงภัยพิบัติครั้งนี้ ยังคงใช้ชีวิตด้วยความเคยชินตามอารมณ์หรือความรู้สึกของตน ไม่ สนใจมาตรการทางสังคมที่ออกมาเพื่อยับยั้งมหันตภัยครั้งนี้ ยังคงดำเนินชีวิตด้วยความประมาท ฝ่าฝืนมาตรการต่างๆ ทางสังคม เช่น คนบางส่วนไม่สวมหน้ากากอนามัยป้องกันตัว คนบางส่วนแอบไป มั่วสุมจัดงานปาร์ตี้กัน คนบางส่วนที่มาจากแหล่งระบาดของโรค ไม่ยอมกักตัว แม้จะมีคำสั่งให้ช่วยกัน ป้องกัน ขอให้อยู่แต่ในบ้านของตัวเองตามเวลาที่กำหนด เพื่อช่วยลดภาระการดูแล รักษาผู้ป่วยให้แก่ แพทย์และพยาบาลที่กำลังทำงานอย่างหนักตามโรงพยาบาลต่างๆ ก็ตาม แต่พวกเขา却不สนใจ ยังฝ่าฝืน ตัวอย่างเหล่านี้คือ การดำเนินชีวิตด้วยความประมาท ขาดสติสัมปชัญญะในสถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นทั่วโลกขณะนี้ ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ความประมาทเป็นหนทางนำไปสู่ความตาย (ขุ.ธ. (ไทย) 25/21/31). ซึ่งมีใช้มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้ประมาทเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อญาติพี่น้องของเขา และคนอื่นๆ ในสังคมด้วย

(2) โลกธรรม 8 ประการ: การเห็นความจริงและการยอมรับอย่างมีสติ โลกธรรม หมายถึงเรื่องปกติธรรมดาที่มนุษย์จะต้องประสบสาระสำคัญของหลักคำสอน ข้อนี้สอนให้เราเห็นความจริงที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตอย่างมีสติใน 2 เรื่องสำคัญ คือ

2.1 เรื่องที่มนุษย์ปรารถนา ต้องการ อยากได้ อยากให้มี อยากเป็น (อภิวรรณ) ตามหลัก ได้แก่ การได้มาซึ่งสิ่งต่างๆ (ลาภ) ยศตำแหน่ง คำสรรเสริญ และความสุข

2.2 เรื่องที่เราไม่ปรารถนา ไม่ต้องการอยากได้ ไม่อยากประสบ อยากที่จะหนีให้ไกล หรือขจัดให้หมดไป (อนิวัตรธรรม) ตามหลัก ได้แก่ ความเสื่อม การสูญเสีย หรือการหมดไปของสิ่งต่างๆ ที่เราได้มา การเสื่อมยศหรือพ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงาน การถูกนิทา และความทุกข์ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นกับทุกคน ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ นี่คือความจริงที่เราต้อง เรียนรู้และยอมรับด้วยสติเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ชีวิต จะได้ไม่ตระหนกตกใจ จนทำอะไรไม่ถูก เมื่อต้องเจอกับเรื่องที่เราไม่ต้องการ และไม่ตั้งใจจนเกินเหตุ เมื่อประสบกับสิ่งที่ปรารถนา การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด -19 ที่เรากำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ จัดอยู่ในเรื่องของความ ทุกข์ และเป็นความทุกข์ของคนทั้งโลก เนื่องจากมีผลกระทบโดยตรงทั้งทางด้านร่างกาย คือ การเจ็บป่วย และเสียชีวิตของคนบางส่วน และจิตใจที่ทำให้เกิดความวิตก กังวล หวาดกลัว ไวรัสโควิด -19 หวาดระแวงเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน กลัวว่าจะเป็นพาหะนำไวรัสร้ายนี้มาสู่ตน สำหรับแนวทางในการ ปฏิบัติต่อสถานการณ์นี้ ก็คือการมีสติตั้งรับ เริ่มจากการเห็นความจริงที่ว่า เรื่องการแพร่ระบาดของ โรคนี้เป็นโลกธรรม ไม่ว่ายุคใด สมัยใด โรคภัยไข้เจ็บก็เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนในโลกนี้เป็นประจำอยู่แล้ว เรื่องนี้เป็นธรรมดาของโลก เมื่อพิจารณาได้อย่างนี้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการยอมรับความจริงอย่างมีสติว่า ไวรัสโควิด 19 กำลังแพร่ระบาดและมีอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ แต่เราสามารถป้องกันได้ เราจะ ไม่เป็นอันตรายใดๆ หากเราไม่ประมาท ข้อสรุปของขั้นเตรียมรับตามหลักปรีชาญาณก็คือ การเรียนรู้และการยอมรับความจริงอย่างมีสติสัมปชัญญะ รู้ตัวและตระหนักอยู่ตลอดเวลา ไม่ตระหนกตกใจจนเกินเหตุ ถ้าที่จะ เผชิญกับวิกฤตินี้อย่างมีสติรู้เท่าทันด้วยความไม่ประมาท มีความระมัดระวัง และหาทางป้องกันตัว ด้วยองค์ความรู้ต่างๆ (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2563: 59).

เอกสารอ้างอิง

ธีรโชติ เกิดแก้ว.(2563). การปรับตัวและการร่วมมือกันในสถานการณ์โควิด -19 ตามแนวพุทธศาสน์.

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม).

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2529). บ้านกับเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สัมพันธ์.

ธาดา วรธนปิยกุล. (2544). การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนด้านการบริหารจัดการงบประมาณ สาธารณสุขมูลฐาน กรณีศึกษา: อำเภอละหานทรายจังหวัดบุรีรัมย์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.

ธีระพงษ์ แก้วหาญ. (2543). กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ประชาคม ประชาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 6. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.

นภาพร หะวานนท์ และคณะ. (2550). ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

สุพรรณิ ไชยอำพร. (2529).แนวความคิดทางทฤษฎีและความพยายามพึ่งตนเองระดับบุคคล. วารสาร พัฒนบริหารศาสตร์.

Fonchingong, C., & Fonjong, L. (2002). The concept of self-reliance in community disruption initiatives in the Cameroon grassfields. *Geo Journal*, 57(1): 2.
